

WHITEPAPER

STAND VAN ZAKEN EN VERGELIJKBAARHEID KWALITEIT VAN BKE/SKE-TRAJECTEN BINNEN HOGESCHOLEN

OP BASIS VAN GESPREKKEN MET VEERTIEN HOGESCHOLEN

TOETSEN
OP NIVEAU

10 december 2015

Harry Molkenboer, toetsdeskundige

Inhoudsopgave

1.	Aanleiding voor deze WhitePaper	5
2.	Voorbehoud	5
3.	Hogescholen zijn goed op weg met de ontwikkeling van toetsbekwaamheid	6
4.	Samenvatting inhouden gesprekken (stand van zaken)	7
4.1.	Opleiden en beoordelen	7
4.2.	Herbeoordeling	12
4.3.	Vier-ogen-principe en externe validering	13
4.4.	Ondersteunende hulpmiddelen en delen van kennis en ervaring	13
4.5.	Effecten.....	14
4.6.	Wensen	15
4.7.	Valkuilen	15
4.8.	Vrijstellingen.....	16
4.9.	BKE en BDB	16
4.10.	Organisatie en financiering	17
4.11.	Interne marketing	17
5.	Vergelijkbaarheid kwaliteit van BKE/SKE-trajecten binnen hogescholen	18

1. Aanleiding voor deze WhitePaper

Ten behoeve van de studiedag “*Toetsen & Examineren in het HBO, de laatste actualiteiten*” van Facta op 8 oktober 2015, stond een presentatie over de vergelijkbaarheid van de kwaliteit van BKE/SKE-trajecten binnen hogescholen centraal. Deze presentatie werd verzorgd door Harry Molkenboer van Bureau voor Toetsen & Beoordelen. Om inhoud te geven aan deze presentatie werden gesprekken gevoerd met BKE/SKE-coördinatoren van veertien grote en grotere hogescholen.

Alle gesproken BKE/SKE-coördinatoren kregen na de studiedag de presentatie per e-mail toegestuurd. Als vervolg op de presentatie volgde een bespreking met Martine Pol en Annelies Bon, inspecteurs bij de Inspectie van het Onderwijs (Inspectie), die graag breder geïnformeerd wilde worden over de bevindingen uit de gesprekken met de coördinatoren. Uit de reacties op de toegestuurde presentatie van enkele coördinatoren en het gesprek met Martine en Annelies werd duidelijk dat er een grote interesse was in de ‘stand van zaken’ van BKE/SKE binnen hogescholen. Besloten is om de bevindingen uitgebreider op te schrijven en breder te delen zoals met coördinatoren van hogescholen die niet gesproken zijn en die de presentatie niet hebben ontvangen, vandaar deze WhitePaper.

2. Voorbehoud

Het doel van de gesprekken met de coördinatoren was niet om een kwantitatief en/of kwalitatief onderzoek uit te voeren naar de stand van zaken van BKE/SKE binnen alle hogescholen. Er zijn gesprekken gevoerd met maar veertien hogescholen en dit betrof met name grote en grotere hogescholen. Er zijn geen gesprekken gevoerd met kleinere hogescholen en geen gesprekken met hogescholen voor de kunsten of hogescholen binnen het niet-bekostigde onderwijs. Van de veertien hogescholen zijn er zes bezocht en met acht is een telefonisch gesprek gevoerd.

Vooraf was een vragenlijst van 25 vragen opgesteld die in een enkel geval vooraf op verzoek was toegestuurd. Het doel van die vragenlijst was eerder een gestructureerde leidraad voor het gesprek te hebben dan een lijst waarop noodzakelijkerwijs 25 antwoorden op verzameld moesten worden. De gesprekken begonnen met de brede vraag hoe BKE en SKE binnen de hogeschool werden opgezet en uitgevoerd. Deze vraag leidde tot een open gesprek waarin de meeste voorbereide vragen als vanzelf aan de orde kwamen. Aan het einde van het gesprek werd de lijst met vragen nog ‘snel’ doorgenomen, om te kijken of alles aan de orde was geweest. De gespreksduur varieerde van één uur tot drie uur.

Het voordeel van deze open opzet was dat er in het gesprek ruimte ontstond voor toetstechnische discussies en verdieping. Bijna iedereen vond het daardoor prettig om eens ‘geboomd’ te hebben over waar het binnen BKE en SKE en bij toetsing echt om gaat.

De presentatie en dit WhitePaper zijn daardoor veel meer een weerslag van de inhoud van de gesprekken dan een volledige weergave van de antwoorden op de 25 vragen.

3. Hogescholen zijn goed op weg met de ontwikkeling van toetsbekwaamheid

Tijdens de presentatie op de studiemiddag zijn geen namen van hogescholen genoemd. Het gaat er ook niet om of iets goed, beter of best is. Toetsing moet aansluiten bij de onderwijsvisie van een hogeschool. Binnen verschillende hogescholen bestaan verschillende onderwijsvisies. Daarnaast gaan CvB's anders om met de mogelijkheden en ruimte die coördinatoren krijgen en zitten er verschillen in ontwikkeling die scholen toetstechnisch al hebben doorgemaakt. Daarnaast staat brede en echte toetstechnische bekwaamheid nog vaak (maar zeker niet altijd) in de kinderschoenen en zijn de coördinatoren min of meer pioniers die missiewerk verrichten waarbij ze te maken krijgen met onbewust onbekwame toetsdeskundigheid binnen hun instellingen. Dit wordt niet alleen aangetroffen bij examinatoren (examinatoren in de BKE-betekenis) maar ook bij leidinggevendenden. Dit leidt ertoe dat BKE/SKE-aanpakken verschillen en ook nog sterk in ontwikkeling zijn.

Coördinatoren zijn vaak nog een van de weinige toetsdeskundigen binnen een hogeschool en voelen zich wel eens onzeker. De behoefte om af en toe eens inhoudelijk te bomen, te horen hoe anderen het doen, deel te nemen aan het Netwerk-BKE/SKE is dan ook een middel om voor de eigen hogeschool beter inhoud te geven aan de ontwikkeling van de toetsbekwaamheid van de examinatoren, maar ook aan de toetsorganisatie en de visie op toetsen binnen de hogeschool.

In de veertien gesprekken is alleen maar (en echt ook alleen maar) gesproken met enthousiaste en gedreven coördinatoren, die de toetsbekwaamheid op een bevlogen wijze naar een hoger niveau willen brengen binnen de mogelijkheden die binnen de structuren van hun hogeschool bestaan. Vandaar dat er ook geen goed, beter best bestaat, maar wel de overtuiging dat de coördinatoren streven naar het best haalbare.

Tijdens de bespreking met de Inspectie (Martine Pol en Annelies Bon) werd voor de inspectie nog beter duidelijk op welke wijze binnen hogescholen wordt gewerkt aan de ontwikkeling van toetskwaliteit. Dit heeft geleid tot de gezamenlijke presentatie van Harry Molkenboer en Martine Pol tijdens de eerste openbare kennisdelingsbijeenkomst op 10 december 2015 van het Netwerk-BKE/SKE.

Op 26 november 2015 nam Remko van der Lei namens de Werkgroep Kwaliteit van Toetsen en Beoordelen van de Hanzehogeschool de "*Prijs voor Examens 2015*" van de NVE (Nederlandse Vereniging voor Examens) van de vakjury in ontvangst. In het juryrapport stond hierover:

“Dit initiatief (de oprichting van de Werkgroep Kwaliteit van Toetsen en Beoordelen) heeft echt zaken in beweging gebracht. De politieke ruggewind werkte in de hand dat er iets moest gebeuren rond de kwaliteit van docentbeoordelaars. De Hanzehogeschool heeft niet afgewacht maar heeft hierop adequaat ingespeeld. De Hanzehogeschool is vooroploper in het BKE SKE traject en heeft de lat hoog gelegd. Toetskwaliteit is hiermee hoog op de agenda gekomen binnen de eigen hogeschool. Het initiatief heeft daarnaast een aanstekelijke werking op andere hogescholen, zoals ook blijkt uit de positieve referenties. Het initiatief draagt bij aan de professionalisering van docenten in het HBO; dat heeft een duidelijke meerwaarde ten opzichte van initiatieven die zich alleen richten op instrumentele of procedurele verbeteringen. De jury is er van overtuigd dat de inspanningen van de projectgroep bijdragen aan daadwerkelijke verbetering van de toetsing, zowel binnen de eigen hogeschool als daarbuiten.”

Bij de uitreiking van de prijs door Henk van Berkel (auteur van vele artikelen en verschillende boeken op toetsgebied en ex hoofdredacteur van *“EXAMENS, Tijdschrift voor de toetspraktijk”*) noemde Henk aanvullend op het juryrapport nog de bereidheid van de Werkgroep om hun kennis te delen.

De *“Prijs voor Examens 2015”* onderstreept nog eens dat hogescholen goed op weg zijn met de ontwikkeling van toetsbekwaamheid.

4. Samenvatting inhouden gesprekken (stand van zaken)

4.1. Opleiden en beoordelen

Bij de ontwikkeling van toetsbekwaamheid in het kader van BKE/SKE maken alle hogescholen onderscheid in opleiden en beoordelen. Bij opleiden bestaan veel overeenkomsten tussen de hogescholen bij beoordelen loopt dit uit elkaar.

Opleiden

Alle hogescholen voeren de beoordeling van de toetsbekwaamheid leerwegaafhankelijk uit, omdat hiermee rekening kan worden gekomen met de verscheidenheid aan toetsbekwaamheid bij examinatoren.

Opleiden BKE

- De volgende leerwegen worden ten aanzien van BKE aangeboden:
 - **Geen scholing, direct op voor beoordeling**
Om dit te faciliteren bieden enkele hogescholen een instrument zodat een examiner zelf aan de hand van indicatoren, leerdoelen en/of portfolio-opdrachtbeschrijvingen met beoordelingscriteria, kan bepalen of hij al voldoende toetsbekwaam is om te slagen voor de beoordeling.

□ **Zelfstudie**

Dit wordt gefaciliteerd door onder meer een bronnenlijst, literatuurlijst, eigen handboeken, e-learning, een verwijzing naar de HvA-Score-website en/of het BKE-handboek van de Hanzehogeschool. Ook de hiervoor genoemde instrumenten worden daarbij ingezet.

□ **Een scholingsprogramma**

Veel hogescholen bieden een scholingsprogramma aan. De inhoud van de scholingsprogramma's wisselt. De programma's worden aangeboden op basis van open inschrijving en op maat. Open inschrijving wil zeggen dat de 'coördinator' vooraf data vastlegt waarop examinatoren van verschillende faculteiten zich in kunnen schrijven. De belangstelling hiervoor is meestal gering. Hetzelfde programma wordt altijd ook op-maat aangeboden aan meestal een groep examinatoren binnen een opleiding. Het standaardprogramma wordt dan aangepast aan de voorkennis van en de gebruikte toetsvormen binnen de groep. De inhoud van het scholingsprogramma wisselt sterk per hogeschool. Dit kan modulair en klassikaal zijn opgezet gebaseerd op clusters van fasen uit de toetscyclus en op basis van verschillende toetsvormen met een doorlooptijd van totaal negen dagdelen (voor alle modules die ook per module zijn te volgen). Maar klassikale trainingen van twee tot drie dagen waarin de hele toetscyclus met alle toetsvormen globaal wordt doorgenomen komen ook voor. Tijdens de scholing wordt meestal ook de wijze waarop het portfolio moet worden ontwikkeld en worden aangeboden besproken. Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat veel hogescholen nog aan het experimenteren zijn met wat goed werkt en nog veranderingen doorvoeren in de scholingswijze.

□ **Coaching door een onderwijskundige/toetsdeskundige**

Een tussenvorm tussen zelfstudie en een scholingsprogramma is individuele coaching of coaching aan een groep docenten in teamverband. Coaching kan worden voorafgegaan door een informatiebijeenkomst of door een initiële en wat meer globale scholing waarna de examiner(en) zelfstandig of binnen een groep gedurende een of meer onderwijsperioden aan de slag gaan met de opbouw van een BKE-portfolio binnen het eigen onderwijs. Indien gewenst wordt de coach om advies gevraagd of worden resultaten van de fasen tussentijds aan de coach voorgelegd. Peeroverleg en coaching binnen groepsleden onderling wordt gestimuleerd, juist omdat toetsen vaak het resultaat van een team van examinatoren zijn.

- Een enkele keer bestaat een verplichting voor alle examinatoren om een basisprogramma te volgen. Een dergelijk basisprogramma is met name gericht om het proces van de scholing en de beoordeling, en om richting te geven aan de opbouw van een portfolio. Het komt voor dat dan ook de gehele toetscyclus kort wordt doorlopen. Dit is dan minder toetstechnisch gericht en meer op wat per fase verwacht wordt van de examiner. Een ander reden van de verplichting is het communicatieve aspect waarmee grotere groepen ineens, persoonlijk geïnformeerd kunnen worden en het belang van toetsbekwaamheid onderstreept kan worden.

- In bijna alle gevallen verzorgen de hogescholen de scholing zelf. Eén hogeschool besteedt de fysieke scholing geheel uit. Een enkele andere hogeschool heeft afspraken met een externe leverancier waar docenten ook terecht kunnen voor scholing naast de eigen scholing.
- Het doel van de scholing is gericht op de realisatie van een toetstechnisch doordacht en onderbouwd portfolio dat alle zeven fasen van de toetscyclus omvat. Meestal vindt de realisatie plaats in één of twee onderwijsperiodes, maar soms is dit ook langer en kan bij één hogeschool wel één of twee jaar duren. De reden voor deze lange periode is dat binnen elke onderwijsperiode slechts één of enkele fasen aandacht krijgen. Hierdoor ontstaat ook ruimte om binnen het portfolio verschillende toetsvormen op te nemen.
- Hogescholen worstelen met het gegeven dat niet alle examinatoren te maken krijgen met alle fasen binnen de toetscyclus en niet met alle toetsvormen. Sommige hogescholen hebben of hadden als verplichting dat minimaal twee keer een toetscyclus met twee sterk verschillende toetsvormen moeten worden doorlopen. Omdat dit niet voor alle examinatoren kon gelden (sommigen gebruiken maar één toetsvorm) en het zowel voor de examinatoren als de beoordelaars arbeidsintensief was, zijn hogescholen daarop teruggekomen. Sommige geven nu aan dat een toetscyclus met één toetsvorm voldoende is, maar dat bijvoorbeeld moet worden aangegeven welke andere toetsvorm eventueel een goed alternatief was geweest of waarom andere toetsvormen dat juist niet waren. Maar een andere hogeschool gaf aan dat het werken met twee verschillende toetsvormen juist wel succesvol is en geen problemen oplevert en gewaardeerd wordt door 95% (!) van de examinatoren.
- Als een examinerator een fase van de toetscyclus niet zelf doorloopt mag hij binnen verschillende hogescholen voor die fase reflecteren op het werk van een collega. Dit doet zich bijvoorbeeld voor als een examinerator zich voornamelijk bezig houdt met de ontwikkeling van vragen en opdrachten en niet met de ontwikkeling van leerdoelen of een toetsmatrijs. Hij zal dan moeten reflecteren op de leerdoelen en de toetsmatrijs. Dit houdt onder meer in dat hij een analyse moet maken van de leerdoelen en de toetsmatrijs en adviezen moet overleggen voor verbetering dan wel aangeeft waarom geen verbetering mogelijk is.
- Een hogeschool gaf aan dat een toets meestal het resultaat is van een team van examinatoren, waarin ook verschillende toetsrollen voorkomen. Niet iedereen is even sterk in het ontwikkelen van goede vragen of opdrachten, het ontwikkelen van beoordelingsvoorschriften en criteria of het analyseren van toetsresultaten. Als de kwaliteit van de toetsen en de beoordelingen goed is (het resultaat dus), is het minder belangrijk welke examinerator welke rol heeft gespeeld. Wel dient elke examinerator alle fasen van de toetscyclus te kennen en te doorgronden, maar zonder die zelf te hoeven beheersen. Reflecteren om te laten zien dat er wel doorleefde kennis is, moet de toetsbekwaamheid aantonen. De toetscyclus doorlopen met een team van docenten behoort daar tot de mogelijkheden.
- Qua studiebelasting bestaan veel verschillen. Voor BKE loopt die uiteen van 1 tot 3½ EC's (28 tot 98 uur).

Opleiden SKE

- In principe is de opzet van leerwegen gelijk aan BKE, maar de scholing voor SKE staat vaak nog in de begin- of pilotfase en is nog minder ver ontwikkeld.
- Voor SKE moet meestal opnieuw de toetscyclus worden doorlopen maar nu voor een integratieve of een leerlijn overstijgende toets.
- SKE bestaat uit vier pijlers (1. Toetstaken en toetsen voor verschillende, complexe en integratieve toetsvormen, 2. Toetsprogramma, 3. Toetsbeleid en 4. Coaching en professionalisering van collega's). De vraag was bij hogescholen of een SKE'er alle pijlers moet beheersen of zich mag specialiseren, omdat de onderwerpen nogal van elkaar qua aandachtsgebied verschillen. De trend is dat alle SKE-onderwerpen moeten worden beheerst. De reden hiervoor is dat een SKE'er het hele SKE speelveld moet kunnen overzien.
- De scholing wordt meestal zelf door de hogeschool verzorgd, maar wordt ook wel uitbesteed vanwege het specifieke karakter van SKE met name als het gaat om pijler 2. Toetsprogramma en pijler 3. Toetsbeleid.
- Het doel is ook hier de opbouw van het portfolio voor alle vier de onderwerpen, met verantwoording en reflectie.
- De studiebelasting varieert van 2 tot 3 EC's (56 tot 84 uur).
- Voor wie SKE van toepassing is, is vaak nog niet eenduidig. Genoemd werden leden van examencommissies, leden van toetscommissies, binnen elke vakgroep 1 SKE'er en alle curriculumontwikkelaars. Ook werd verschillende keren aangegeven dat alle MT-leden SKE'er moeten worden. Pas dan zien ze in hoe belangrijk kwalitatieve toetsing is voor de kwaliteit van het onderwijs als geheel.

Beoordelen

Beoordelen BKE

- Alle hogescholen beoordelen op basis van minimaal een portfoliobeoordeling.
- Sommigen passen daarnaast een beoordelingsgesprek toe (CGI). Dit wordt ook wel een toelichtend gesprek genoemd; "beoordelen is het vinden van vertrouwen in de toetsbekwaamheid van de BKE'er". Het gesprek heeft vaak (en steeds meer) een sterk feedback en feedforward karakter. In alle gevallen wordt een CGI pas uitgevoerd als het portfolio voldoende is bevonden.
- Sommige hogescholen passen een CGI alleen toe bij twijfel over de toetsbekwaamheid op basis van het portfolio.
- Hogescholen werken bijna altijd met eigen assessoren. Het aantal assessoren per portfoliobeoordeling en het eventuele CGI is sterk wisselend. Sommige zetten twee assessoren in bij de portfoliobeoordeling en het CGI. Soms beoordeeld de tweede assessor de beoordeling van de eerste assessor. Soms beoordelen ze in samenhang waarbij elk een deel van de portfolio's beoordeelt en ze elkaar raadplegen bij twijfel.

- De meeste assessoren zijn in eerste instantie eigen toetsdeskundigen/onderwijskundigen met een brede ervaring op toetsgebied. De meeste hogescholen streven ernaar om zodra dat kan de eigen toetsdeskundigen/onderwijskundigen te vervangen door gecertificeerde BKE- en SKE-ers (voor beide geslaagd). SKE-ers zijn echter nog maar beperkt beschikbaar. Bij voorkeur worden SKE-ers ingezet met belangstelling voor Pijler 1 en 4. Het komt voor dat gecertificeerde BKE-ers worden ingezet als assessor. Hierbij is het meestal de bedoeling dat deze assessoren ook hun SKE gaan halen.
- Assessoren krijgen soms een assessortrainingen, maar worden meestal niet als assessor gecertificeerd, behalve bij één hogeschool.
- Alle hogescholen werken met meestal zelf ontwikkelde portfolio-opdrachten, beoordelingsvoorschriften en beoordelingscriteria. Er zijn hogescholen die gebruik maken van de ervaringen van een andere hogeschool en die documenten zonder of met aanpassingen hergebruiken.
- Belasting van de beoordeling voor de assessor is voor alleen een portfoliobeoordeling 2 à 3 uur per assessor. Een CGI kost veelal ongeveer 2 uur per assessor. De belasting van 4 tot 5 uur is er de oorzaak van dat kritisch wordt gekeken naar de wijze van beoordelen en de inzet van één of twee assessoren. Elke hogeschool kon de keuze voor de wijze van beoordelen en de inzet van assessoren onderbouwen, maar tegelijk ook relativeren aan de mogelijkheden die te maken hebben met beschikbare capaciteiten en middelen.
- Niet elke examiner slaagt voor zijn BKE. Er worden ook herstelopdrachten gegeven en kandidaten worden afgewezen. Deze laatste kandidaten krijgen dan de opdracht een training te volgen en een geheel herzien portfolio in te dienen, danwel om niet de rol van examiner te ambiëren.
- Bijna alle hogescholen hebben aandacht voor interbeoordelaarsbetrouwbaarheid. Via kalibreersessies op basis van portfoliobeoordelingen, worden beoordelingen besproken, frequentie en vorm wisselen. Soms vinden besprekingen plaats op basis van een gezamenlijke beoordeling van één portfolio. Soms worden alle beoordelingen van één portfolio eerst beoordeeld en pas dan gezamenlijk besproken. In het begin is twee keer per jaar een kalibreersessie niet ongebruikelijk, met de intentie om dit af te bouwen naar een keer per jaar en later naar een keer per twee jaar als de beoordelingen goed verlopen. Sommige hogescholen kiezen voor steekproefsgewijze controles van de portfoliobeoordelingen en CGI's.
- Een recente ontwikkeling is een peer-review. Vijf kandidaten beoordelen elkaars portfolio. Twee assessoren beoordelen ook de portfolio's. Vervolgens bevragen de kandidaten elkaar, waarbij twee assessoren de vijf kandidaten beoordelen. Hierbij wordt zowel op de vragende rol als de antwoordende rol gelet.

Beoordelen SKE

- Voor de SKE-beoordelingen passen alle hogescholen ook een portfoliobeoordeling toe met aansluitend bijna altijd een CGI.
- Ook voor de SKE-beoordeling werken de hogescholen met zelf ontwikkelde portfolio-opdrachten, beoordelingsvoorschriften en beoordelingscriteria. Ook hier worden documenten gedeeld.
- De beoordeling geschiedt bijna altijd door twee eigen assessoren.
- Het doel is dat elke SKE-assessor zelf een BKE én SKE-beoordeling heeft gehaald. Nu is de assessor nog vaak een ervaren toetsdeskundige/onderwijskundigen bij gebrek aan SKE-ers.
- SKE-assessoren zijn meestal niet als assessor gecertificeerd, bij twee hogescholen wel.
- Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid willen hogescholen ook bij SKE vergroten door middel van kalibreersessies.
- Belasting van de beoordeling voor de assessor is voor een SKE beoordeling gelijk aan een BKE-beoordeling: portfoliobeoordeling 2 à 3 uur per assessor en een CGI kost ongeveer 2 uur per assessor.
- BKE is meestal voorwaardelijk voor SKE, maar kan in een andere volgorde (eerst SKE dan BKE)
- Ook bij SKE-beoordelingen komt peer-review voor: 3 kandidaten en 2 assessoren.

4.2. Herbeoordeling

Herbeoordeling is een aspect waarover verschillende hogescholen nog een standpunt in moeten nemen en waarover de gedachten nog sterk uiteenlopen.

- Er is sprake van een duidelijk nee (geen herbeoordeling). Toetsbekwaamheid hoort bij het vak van de docent en hoort bij de eigen professionalisering en ontwikkeling en het wordt al geborgd in het proces van de ontwikkeling van toetsen met docententeams en toets- en examencommissies.
- Er is ook sprake van een duidelijk ja. Het belang om duurzaam toetskwaliteit te blijven leveren is groot. Om ten behoeve van het maatschappelijk belang het niveau van het hbo blijvend te garanderen, moeten examinatoren aantonen dat ze blijvend toetsbekwaam zijn en ook nieuwe ontwikkelingen op toetsgebied kennen en nieuwe toetsvormen kennen en kunnen toepassen. Denk bij dit laatste onder meer aan stationstoetsen, voortgangstoetsen, Script Concordance Tests, maar ook aan ontwikkelingen ten aanzien van peer-assessments, formatieve toetsing, toetsen binnen toetsprogramma's en edumetrie. Het goed kunnen ontwikkelen, beoordelen en evalueren van een enkele toets is nog geen garantie de kwaliteit van de totale toetsing ook op orde is.
- Een hogeschool gaf aan dat de huidige beoordeling nu tijdelijk nog op een wat lager niveau ligt (alles is nog nieuw), maar dat over drie jaar opnieuw beoordelingen gepland worden, die dan zwaarder zullen zijn.

- Een hogeschool gaf aan dat er geen herbeoordeling komt voor BKE, maar wel voor SKE.
- Ook PE (permanente educatie) werd genoemd, met bijvoorbeeld toetsgerichte seminars over nieuwe ontwikkelingen en het verzorgen van verdiepende workshops.
- Ten aanzien van een eventuele herbeoordelingsperiode werd in het algemeen vijf jaar genoemd.

4.3. Vier-ogen-principe en externe validering

Het vier-ogen-principe is een van de aanbevelingen uit het rapport "*Vreemde ogen dwingen*" van de commissie Bruijn (2012). Dit betreft ten aanzien van BKE/SKE externe validering en erkenning van het BKE/SKE-beoordelingstraject van een hogeschool door één of twee andere hogescholen.

- Over externe validering bestaat nog geen eenduidigheid en enkele hogescholen zijn nog niet mee bezig met externe validering.
- Enkele zijn al extern gevalideerd door een andere hogeschool.
- Enkele vinden het Netwerk-BKE/SKE en bila's met collega's uit het netwerk waardevoller dan een 'stempel' van een andere hogeschool.
- Het Netwerk-BKE/SKE zet duidelijk in op externe validering, vanwege de reflectie en feedback. Het mag niet worden gezien als zomaar een 'stempel'.

De algemene indruk die is verkregen uit de gesprekken is dat veel hogescholen nog te druk zijn met het op orde brengen van hun eigen BKE/SKE en dus nog niet klaar zijn voor een professionele collegiale audit.

4.4. Ondersteunende hulpmiddelen en delen van kennis en ervaring

Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat er een uitgesproken, en een grote en spontane bereidheid is om kennis, ervaringen en hulpmiddelen (veelal documenten) te delen. Dit komt enerzijds door het grote gemeenschappelijke belang om het niveau van het hbo-onderwijs te borgen. Hierbij speelt een rol dat kwalitatieve toetsing een breed, specifiek, complex en omvangrijk onderwerp is, waarbij kennisdeling welkom is. Anderzijds speelt een rol dat een van de voorlopers van BKE/SKE (de Hanzehogeschool) van het begin af aan belangeloos zijn kennis en ervaring heeft gedeeld en zich daardoor kwetsbaar heeft opgesteld. Dat riep bewondering af, waar anderen niet voor onder willen doen in de wetenschap dat wat je deelt je ook weer terug ontvangt. Ook binnen het Netwerk-BKE/SKE betekent halen ook brengen, zonder dat dit gewogen wordt.

Aan alle hogescholen is gevraagd wat ze aan hulpmiddelen hebben ontwikkeld en of ze bereid waren te delen. De leidde tot het volgende overzicht:

- Een zelfevaluatie-instrument (30 diagnostische vragen BKE en 15 vragen SKE).
- Een overzicht van gedetailleerde leerdoelen/toetstermen en toetsmatrijzen.
- Verschillende kennisclips/video's (waarvoor alweer een nieuwe versie wordt ontwikkeld).
- E-learning (tegen een kleine vergoeding vanwege de bekostiging van de distributietool, niet omdat de hogeschool dat wil).
- Werkboeken, handboeken, proceshandleidingen.
- Portfolio-opdrachten, beoordelingsvoorschriften en beoordelingscriteria op basis van rubrics.
- De HvA-website Score.

Veel hulpmiddelen zijn nog in ontwikkeling en kennen verandering. Zo was een hogeschool al toe aan de vierde versie van een beoordelingsvoorschrift voor de portfolio-opdracht.

4.5. Effecten

Er is gevraagd of er al effecten zichtbaar zijn van de eerste BKE/SKE-professionalisering. Hierbij de reacties:

- Veel gaven aan dat het nog te vroeg is en dat er nog te weinig gecertificeerde BKE-ers en SKE-ers zijn om iets te merken.
- Enkele gaven aan dat ze nu al merken dat de kwaliteit van de toetsen aantoonbaar hoger wordt. Anderen zagen daarnaast dat dit ook al merkbaar invloed had op de kwaliteit van het onderwijs.
- Aangegeven werd dat er duidelijke verschillen gingen ontstaan tussen faculteiten. Dit vond men goed, omdat duidelijk wordt welke faculteiten gingen excelleren. Er wordt gehoopt dat dat uitstraalt over faculteiten waar nog weinig aan de ontwikkeling van toetsbekwaamheid wordt gedaan.
- Een school gaf aan dat ze nog niet toe zijn aan het vier-ogen-principe en de externe validering, maar dat er intern wel openheid is ontstaan en toetskwaliteit een bespreekbaar onderwerp is geworden.
- "Het is zo goed voor de kwaliteitszorg".
- Een opmerkelijk aspect dat vaker werd genoemd, is dat door examinatoren wordt gevraagd waar het toetsbeleid is. Binnen BKE is dit een aspect en toetsen moeten aansluiten bij het fingerende toetsbeleid. Ook komen vragen aan de orde welk toetsbeleid bedoeld wordt (instellings- of opleidingsniveau). Zichtbaar wordt dat het toetsbeleid er niet is, in ontwikkeling is of niet vindbaar is. BKE helpt hierdoor om ook de toetsorganisatie op orde te krijgen. In dit kader werd ook genoemd dat de vraag werd gesteld waar de feedback van de examencommissie op beoordeelde toetsen terug te vinden is.

- Als effect werd genoemd dat een gemeenschappelijke toetstaal ontstaat. Hierdoor verstaan en begrijpen examinatoren elkaar. Hierdoor spreken examinatoren elkaar over toetstechnische aspecten makkelijker aan. Discussies gaan niet meer alleen over een slecht geformuleerde vraag, maar juist ook over het toetsprogramma, toetsvormen, formatieve en summatieve toetsen, inhouden van toetsmatrijzen en dergelijke.

4.6. Wensen

Er is aan de coördinatoren gevraagd welke wensen ze hebben ten aanzien van de professionalisering van de toetsbekwaamheid. De volgende, veelal persoonlijk reacties, werden opgetekend:

- Dat iedereen toetsen net zo leuk gaat vinden als ik (2x).
- Toetsen is leuk → creatief → denken in toetsvormen.
- Beoordelingskaders verbeteren.
- PE invoeren.
- Toetsbekwaamheid zit niet alleen in mensen ook in de organisatie.
- Eén gemeenschappelijk toetstaal, zodat ze elkaar begrijpen (2x).
- Sterkere verbinding van toetsing met didactiek (2x).
- Blijven volgen wat het effect is wat bereikt is.
- Uitkomstgericht ontwikkelen van toetsen (2x), (niet ontwikkelen van toetsen vanuit de inhoud van het vak, maar vanuit de beroepscontext (Harry)).
- Sterkere formatieve functie van toetsen, summatief is ook formatief.
- Kunnen experimenteren (denk aan de beoordelingstrend om meer met peers te gaan werken (Harry)).
- Meer samenwerking (Netwerk-BKE/SKE).

4.7. Valkuilen

Er is aan de coördinatoren gevraagd welke valkuilen ze zien met betrekking tot BKE/SKE. De volgende, en ook weer veelal persoonlijk reacties, werden opgetekend:

- Duurzaamheid na de certificering (vaak genoemd). Veel zijn bang dat na een positieve beoordeling examinatoren overgaan tot de drukke orde van de dag en toetsing weer terugvalt tot een noodzakelijk kwaad aan het einde van een onderwijsperiode.
- Toetsbekwaamheid zit niet alleen in mensen, maar juist ook in de organisatie. Daar moet meer aandacht aan worden besteed.
- Niets is eenmalig, toetskwaliteit raakt niet zomaar geïnterneerd in de mens en in de organisatie.
- Toetsing wordt te toetstechnisch/te onderwijskundig benaderd en niet als iets dat onderdeel dient te zijn van de organisatie en van de didactische bekwaamheid.
- Beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerde assessoren en trainers/coaches.

- Tijdsinvestering voor goede toetsen. Het kost gewoon veel tijd om goede toetsen te ontwikkelen. Die nemen we niet of is er niet.
- Toetsing moet erbij, examinatoren én het management zien het belang van goede toetsing niet.
- Toetsing is geen losstaand iets. Aandacht voor toetsing hoort ook thuis in functioneringsgesprekken (enkele malen genoemd).

4.8. Vrijstellingen

Er was geen vraag opgenomen over vrijstelling, maar dit kwam in een van de gesprekken aan de orde en werd vervolgens wel meegenomen in de daaropvolgende gesprekken.

Vrijstelling is een lastig onderwerp. Moet je om op SKE-niveau te kunnen acteren, alle fasen van de toetscyclus en verschillende toetsvormen beheersen? Zo acteerde een medewerker goed binnen de kaders van SKE, maar zakte voor BKE.

Toetsdeskundigen en onderwijskundigen die zijn gesproken (ook voor en buiten de gesprekken om) willen zich niet op een voetstuk plaatsen en geven zelf aan dat ze er voor zijn dat ze zelf ook laten zien dat ze toetsbekwaam zijn op BKE-niveau (en op SKE-niveau). De toetscyclus is immers de basis om ook goed op SKE-niveau te kunnen acteren.

4.9. BKE en BDB

Alle hogescholen geven aan dat BKE binnen de BDB (basis didactische bekwaamheid) het onderdeel toetsing kan vervangen. Niet elke hogeschool is echter al zover om dit nu al door te voeren. Als probleem kwam naar voren dat BKE voor beginnende docenten complex is. *"Docenten komen net kijken, hebben amper doceerervaring en worden dan al geconfronteerd met concrete en meetbare leerdoelen, toetsmatrijzen, cesuurmethodes, verschillende toetsvormen, beoordelingsmethodes en een toetsprogramma en toetsbeleid, terwijl ze zelf eigenlijk nog amper hun eigen leerdoelen kunnen formuleren en hun eigen leervormen kennen. Het is allemaal teveel in korte tijd. BKE plaatsen we daarom aan het einde van de BDB en nemen daar veel tijd voor (100 SBU's)."*

4.10. Organisatie en financiering

In bijna alle gevallen is een apart project opgezet binnen de hogeschool om de organisatie van BKE/SKE inhoud te geven. Veelal kwam dit terecht binnen een op ontwikkeling van medewerkers gerichte afdeling. Hierdoor bestaan korte lijnen met HR-verantwoordelijken binnen faculteiten. Hierdoor hoeven de coördinatoren dan weinig acquisitie te doen om BKE/SKE te verkopen.

Bijna altijd werd de organisatie van BKE/SKE naast ander werkzaamheden uitgevoerd. BKE/SKE blijkt wel een substantieel deel van de taken uit te maken, met name in de opstartfase kost het veel capaciteit. Er is niet concreet gevraagd naar het capaciteitsbeslag in uren.

De financiering geschiedt meestal door vrijgestelde capaciteit om BKE/SKE inhoud te mogen geven. Dit geldt zowel voor de coördinatoren en meewerkende collega's als voor examinatoren en assessoren. In een enkel geval moesten faculteiten betalen voor het verzorgen van de trainingen die werden aangeboden door een hogeschool. Als ondersteuning van derden werd ingeroepen werden daar vanuit het CvB middelen beschikbaar voor gesteld.

4.11. Interne marketing

Gevraagd is hoe het zit met de belangstelling van examinatoren en opleidingen voor BKE/SKE en wat wordt gedaan aan de bekendheid ervan. De reactie hierop waren sterk wisselend. Enkele hogescholen hoefden niets te doen en aanmeldingen eerder temperen, omdat er onvoldoende assessoren beschikbaar zijn voor de beoordelingen. Bij andere hogescholen werd geconstateerd dat de belangstelling sterk verschilt per faculteit. Ook vinden deze hogescholen het wel prettig dat niet iedereen nu al belangstelling voor BKE/SKE heeft, dit geeft de gelegenheid om eigen assessoren voor te bereiden.

Er waren ook hogescholen die moeite hebben om de belangstelling op te wekken, wat ook tot frustratie leidt, omdat blijkbaar niet bekend is waar een slechte kwaliteit van toetsing toe kan leiden.

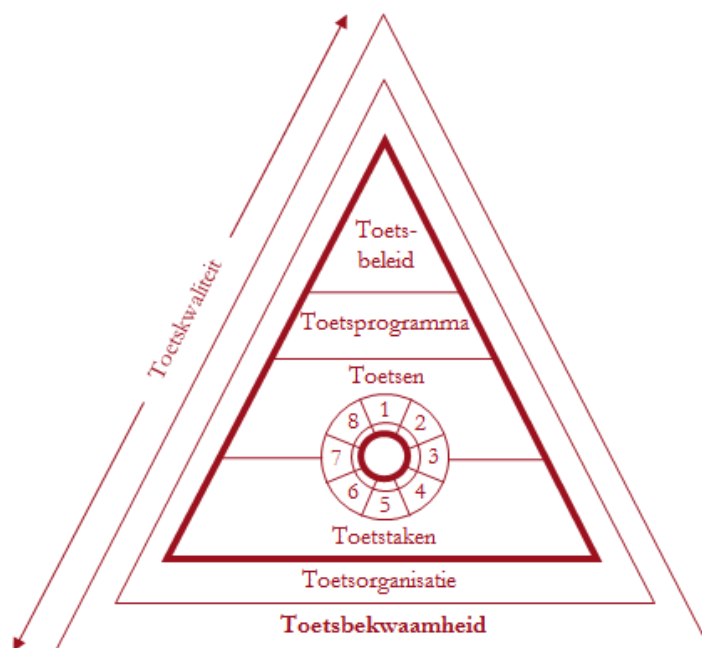
Alle hogescholen zetten interne media in om bekendheid te geven aan BKE/SKE. Enkele geven ook plenaire informatiebijeenkomsten binnen faculteiten of voor opleidingen.

Bij hogescholen waar blijkt dat er veel vanzelfsprekende belangstelling is blijkt dat de HR-managers van de faculteiten nauw betrokken zijn geweest bij de opzet van BKE/SKE. Hierdoor werden het ambassadeurs voor de uitvoering. Ook waren zij meestal verantwoordelijk voor de planning en de organisatie ervan binnen hun faculteit. Hiervoor zijn door de coördinatoren persoonlijke gesprekken gevoerd met de HR-managers.

5. Vergelijkbaarheid kwaliteit van BKE/SKE-trajecten binnen hogescholen

Het is een uitdaging om een uitspraak te doen over de vergelijkbaarheid van BKE/SKE-trajecten op basis van veertien gesprekken met coördinatoren. Duidelijk is dat veel verschillen bestaan in de uitvoering van de trajecten. De verschillen zitten niet alleen in de onderwijsvisie en de cultuur van een instelling maar ook in de gegeven ruimte ten aanzien van de studiebelasting, het voeren van wel of geen toelichtend gesprek (CGI), het aantal assessoren en de hercertificering. Daarnaast is nog veel in ontwikkeling en in verandering.

De overtuigende indruk is dat iedereen hetzelfde wil namelijk objectief aantoonbare toetsbekwaamheid. Hierbij wordt door iedereen gebruik gemaakt van hetzelfde fundament: "Voorstel programma van eisen Expertgroep BKE/SKE", (2013). Dit fundament is gebaseerd op de kwaliteitspiramide voor toetsen en beoordelen (Joosten ten Brinke, 2011; Sluijsmans, Peeters, Jacobs & Weijzen, 2012) met daarbinnen de toetscyclus als bouwsteen voor toetstaken en toetsten, en uitgewerkt in leeruitkomsten en indicatoren voor BKE en SKE.

In geen enkel gesprek is vernomen dat dit volledige, eenduidige en krachtige fundament ter discussie staat.

Het blijven sleutelen aan steeds betere beoordelingen van BKE/SKE, het raadplegen van elkaar, het delen van eigen oplossingen, het Netwerk-BKE/SKE en de externe validering, zorgen ervoor dat oplossingen van verschillende hogescholen steeds meer naar elkaar toe groeien, met behoud van een onderbouwde en te verantwoorden eigen couleur locale.

Als echte toetsbekwaamheid is geïnterneerd bij de examinatoren en binnen de organisatie dan is een couleur locale geen enkel probleem voor de vergelijkbaarheid van toetsbekwaamheid. Het bijzondere van toetsbekwaamheid is namelijk dat het onafhankelijk is van de inhoud van de toetsen. Meer holistisch ontwikkelde en afgenomen toetsen binnen het kunstonderwijs en daar veel gebruikte toetsvormen zijn anders dan de meer analytisch ontwikkelde toetsen en toetsvormen binnen bijvoorbeeld een opleiding tot accountant. Maar de essentie én het proces om te komen tot goede toetsen is gelijk. Ook binnen het kunstonderwijs bestaan concrete en meetbare leerdoelen, toetsmatrizen en beoordelingscriteria en wordt niet 'over de duim' beoordeeld, al lijkt dat soms zo. Iemand die echt toetsbekwaam is, begrijpt precies wat wordt bedoeld.

De essentie van de toetsbekwaamheid betreft niet het slagen voor de portfoliobeoordeling van de toetscyclus en het eventuele CGI (criterium gericht interview = verdiepend portfoliobeoordelingsgesprek) op basis van de zeven fasen van de toetscyclus aan de hand van de leeruitkomsten en de indicatoren uit het voorstel van de Expertgroep BKE/SKE. De essentie van de toetsbekwaamheid betreft niet BKE/SKE op zich. BKE/SKE is de katalysator die de coördinatoren handig gebruiken om geïnterneerde toetsbekwaamheid onderdeel te maken van de didactische bekwaamheid van de docent en van de didactische bekwaamheid van de hogeschool als geheel. Dat is de essentie!

De vergelijkbaarheid komt te zitten in de mate waarin hogescholen er in slagen om toetsbekwaamheid vanzelfsprekend te laten zijn binnen de didactische bekwaamheid van de docent of een team van docenten én van de hogeschool als geheel.

De meetbaarheid daarvan is voor een deel concreet en objectief beoordeelbaar terug te vinden in de producten die het resultaat zijn van de toetscyclus en in de beschikbaarheid en de kwaliteit van toetsprogramma's en toetsbeleidsplannen. Maar ook in de opzet en de uitvoering van de BKE/SKE-projectplannen. Daarnaast is de vergelijkbaarheid te meten aan de hand van gesprekken (laten we dat geen CGI's noemen) met enkele willekeurig te selecteren examinatoren of docententeams. In die gesprekken wordt snel duidelijk hoe geïnterneerd toetsbekwaamheid in de examinerator en in de organisatie werkelijk is.